Въведение в Cortex-A микропроцесорите

Автор: доц. д-р инж. Любомир Богданов

Съдържание

Преговор

От бакалавърския курс “Микропроцесорна схемотехника:

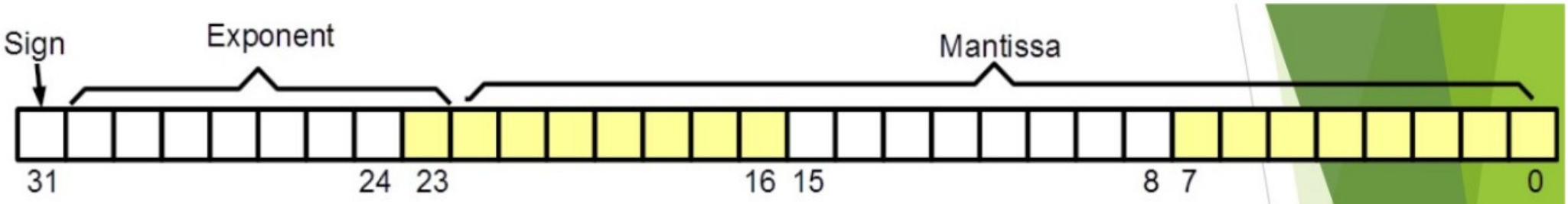

$$float = (-1)^{sign} \times 2^{exponent-127} \times \left(1 + \sum_{n=1}^{23} bit_{23-n} \times 2^{-n}\right)$$

Преговор

NaN (Not A Number) – всички битове на експонентата са 1, а мантисата съдържа ненулева стойност. Полученото число е някоя от най-големите стойности, които дадения тип променлива може да представи. Битът за знак е без значение.

Използва се, за да представи непозволена операция:
0/0
∞/∞
√-x
0*∞
-∞+∞
∞-∞

Преговор

Signalling NAN – NAN, който генерира прекъсване. За 32-битови числа от IEEE754-1985 стандартът, това са числата [a]:
*0x7F800001 – 0x7FBFFFFF или
*0xFF800001 – 0xFFBFFFFF

Quiet NaN – NAN, който не генерира прекъсване. За 32-битови числа от IEEE754-1985 стандартът, това са числата [a]:
*0x7FC00000 – 0x7FFFFFFF или
*0xFFC00000 – 0xFFFFFFFF

Преговор

Infinity – числа, които се използват да покажат, че има грешка в изчислението – получената стойност е по-голяма (+∞) от най-голямата или по-малка (-∞) от най-малката стойност, която даденият тип променлива може да представи.

Пример [b]:
1/0 = +∞
log (0) = -∞

Експонента → всички битове = 1
Мантиса → всички битове = 0
Знак → 1 за -∞, 0 за +∞

Преговор

За 32-битови числа от IEEE754-1985 стандартът, това са числата [a]:
$+\infty = 0x7F800000$
$-\infty = 0xFF800000$

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

1. ARM Cortex-A микропроцесорите имат съкратен набор от инструкции (RISC)

2. Load-store (register-register) микроархитектура – инструкциите за изчисления могат да работят само върху регистровия файл на uPU, а не директно върху регистри от паметта/периферията

3. Прости режими на адресация, при които адресите се взимат от регистровия файл или са част от самата инструкция

Въведение в микропроцесорите

	Processor					
	Cortex-A5	**Cortex-A7**	**Cortex-A8**	**Cortex-A9**	**Cortex-A12**	**Cortex-A15**
Release date	Dec 2009	Oct 2011	July 2006	March 2008	June 2013	April 2011
Typical clock speed	~1GHz	~1GHz on 28nm	~1GHz on 65nm	~2GHz on 40nm	~2GHz on 28nm	~2.5GHz on 28nm
Execution order	In-order	In-order	In-order	Out of order	Out of order	Out of order
Cores	1 to 4	1 to 4	1	1 to 4	1 to 4	1 to 4
Peak integer throughput	1.6DMIPS/ MHz	1.9DMIPS/ MHz	2DMIPS/MHz	2.5DMIPS/MHz	3.0DMIPS/ MHz	3.5DMIPS/ MHz
VFP architecture	VFPv4	VFPv4	VFPv3	VFPv3	VFPv4	VFPv4
NEON architecture	NEON	NEONv2	NEON	NEON	NEONv2	NEONv2
Half precision extension	Yes	Yes	No	Yes	Yes	Yes
Hardware Divide	No	Yes	No	No	Yes	Yes
Fused Multiply Accumulate	Yes	Yes	No	No	Yes	Yes
Pipeline stages	8	8	13	9 to 12	11	15+
Instructions decoded per cycle	1	Partial dual issue	2 (Superscalar)	2 (Superscalar)	2 (Superscalar)	3 (Superscalar)

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

Към 2024 процесорите от A-профила са (20 броя):

-A5, -A7, -A9, -A15, -A17, -A32, -A34, -A35,

-A53, -A55, -A57, -A65, -A72, -A73, -A75, -A76,

-A77, -A78, -A520, -A720

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

1. ARM Cortex-A има три версии на набора от инструкции (към март 2024 г.):
*Armv7-A
*Armv8-A (= AArchv8-A)
*Armv9-A (= AArchv9-A)

2. Поддържат се 32- и 64-битови инструкции, съответно наборите се наричат:
*AArch32 (A32 + T32 = ARM32 + Thumb-II)
*AArch64 (A64 = ARM64, адресите се съхраняват в 64-битови регистри, а инструкциите могат да работят върху 64-битови величини, но дължината на инструкцията си остава 32-бита)

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

1. AArch32 включва инструкциите:

*SIMD инструкции, работещи с Rx регистри (32-битови цели числа)

*SIMD инструкции, работещи с Sx и Dx регистри на FPU (32- и 64-битови дробни числа)

*Скаларни инструкции, работещи с Sx и Dx регистри на FPU (32- и 64-битови дробни числа)

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

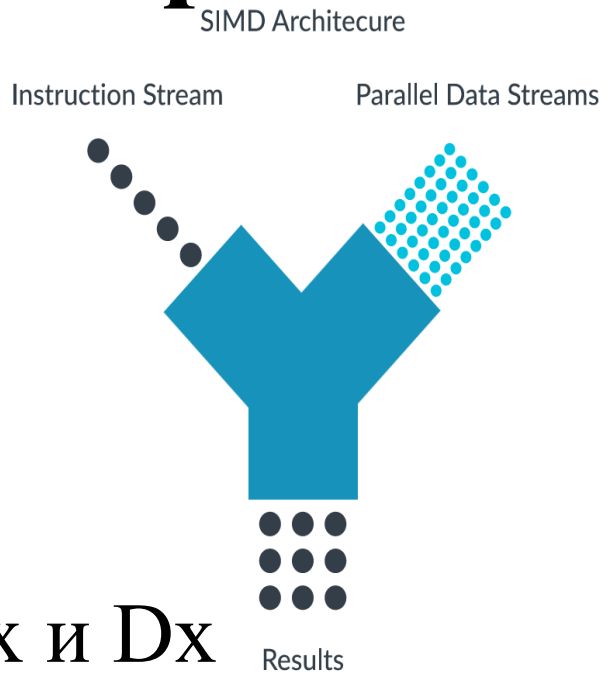

1. AArch64 включва инструкциите:
*SIMD инструкции, работещи с Sx и Dx регистри на FPU
(32- и 64-битови дробни числа)

*Скаларни инструкции, работещи с Sx и Dx регистри на FPU (32- и 64-битови дробни числа)

*SVE (Scalable Vector Extension) инструкции, работещи с вектори с променлива дължина

***Няма** SIMD инструкции, работещи с Rx регистри (32-битови цели числа)

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

1. ARM Cortex-A зависят изцяло от работа с MMU – Virtual Memory System Architecture (VMSA). Може да работи с 32- и 64-битови виртуални адреси.
   Набори: A64, A32, T32

2. ARM Cortex-R зависят изцяло от работа с MPU – Protected Memory System Architecture (PMSA).
   Набори: A64, A32, T32

3. ARM Cortex-M залагат на бързо обслужване на прекъсвания и отчасти на PMSA.
   Набори: T32

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

Поддържани целочислени типове данни:

*byte – 8 бита

*halfword – 16 бита

*word – 32 бита

*double word – 64 бита

*quad word – 128 бита

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

Поддържани типове данни за числа с плаваща запетая [1]:

*half-precision – 16 бита (IEEE 754-2008)

*single-precision – 32 бита (IEEE 754)

*double-precision – 64 бита (IEEE 754)

*BFloat16 – 16 бита (=single-precision) (brain floating point)

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

*half-precision –

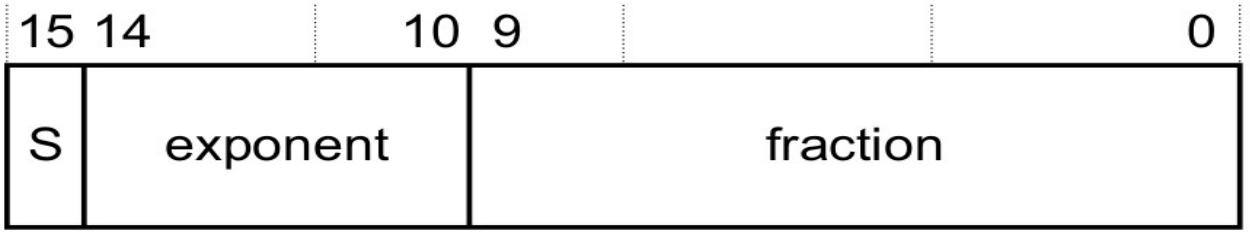

*BFloat16 –

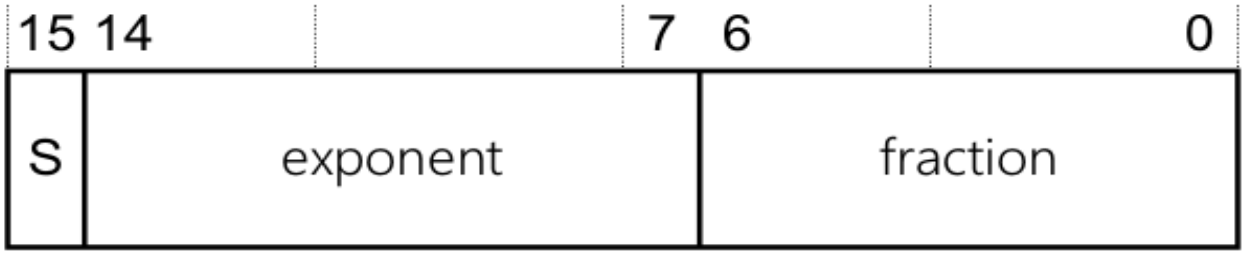

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

	0 < exp < 0x1f		exp = 0		exp = 0x1f	
	min	**max**	**min**	**max**	**min**	**max**
Half-precision	$6{,}104.10^{-5}$	65504	$5{,}960.10^{-8}$	-	-	131008
	0 < exp < 0x7f		**exp = 0**		**exp = 0x7f**	
BFloat16	$1{,}175.10^{-38}$	$3{,}390.10^{38}$	$9{,}184.10^{-41}$	-	-	-

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

*single-precision –

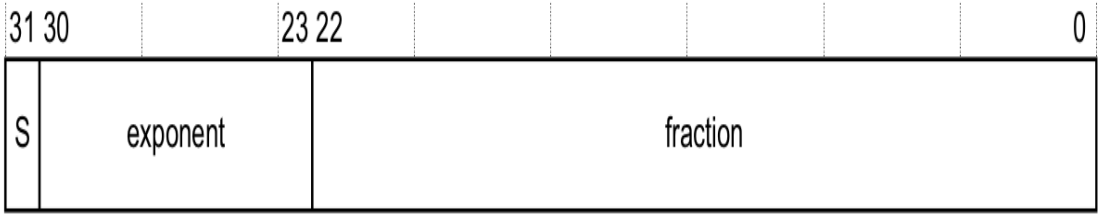

*double-precision –

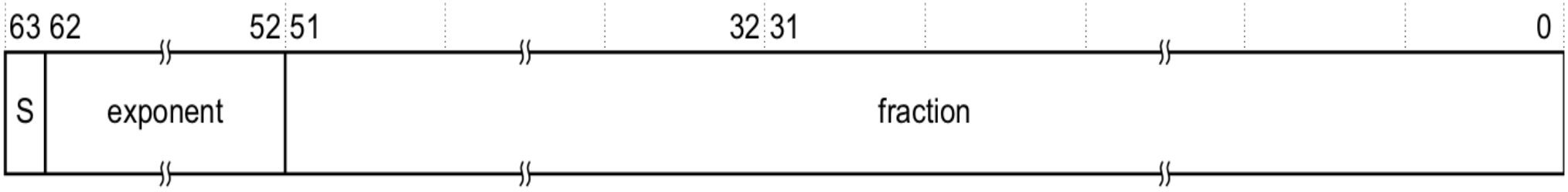

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

Поддържани типове данни за числа с **фиксирана** запетая:

* 32-битови стойности от Wx или Rx регистър

*64-битови стойности от Xx регистър

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

AArch32 използва регистров файл с 32 64-битови регистъра (различни от Integer регистровия файл) за векторни или скаларни FPU изчисления.

Вектори (SIMD инструкции):
*16 128-битови quad word регистри, **Q0-Q15**
*32 64-битови double word регистри, **D0-D31**

Скаларни числа с плаваща запетая (FPU инструкции):
*32 32-битови single word регистри, **S0-S31**
* 32 64-битови double word регистри, D0-D31

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

AArch64 използва регистров файл с 32 128-битови регистъра (различни от Integer регистровия файл) за векторни или скаларни FPU изчисления.

Вектори (SIMD инструкции):
Брой вектори n = 0 – 31
128-битови вектори: **Vn**{.2D, .4S, .8H, .16B}
64-битови вектори: **Vn**{.1D, .2S, .4H, .8B}.
B = 8 bits
H = 16 bits
S = 32 bits
D = 64 bits

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

Това **подмножество** инструкции се нарича **NEON** – допълнителни инструкции (**extension** към AArch32, AArch64) с вектори с фиксирана дължина (32 128-битови регистъра с елементи 8, 16, 32, 64) [4].

ADD **V0**.8H, **V1**.8H, **V2**.8H (събери 8 16-битови числа от V1 с 8 16-битови числа от V2 и запиши резултатът във V0)

MUL **V0**.4S, **V2**.4S, **V3**.S[2] (умножи 4 32-битови числа от V2 с 1 32-битово число от позиция 2 на V3 и запиши резултатът във V0)

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

Figure 3-2: Order of elements in a vector

[4]

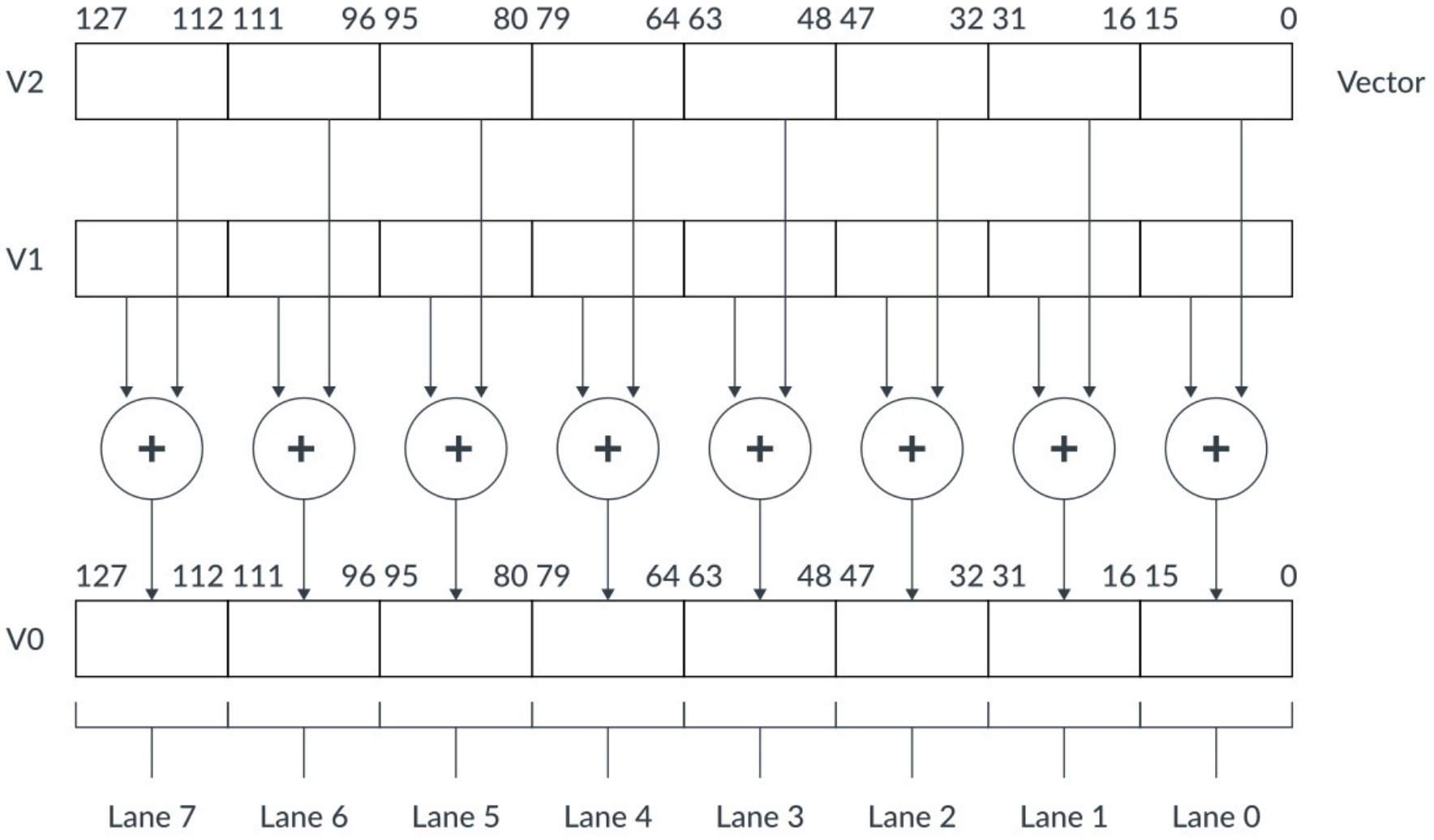

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

[4]

Figure 3-3: Instructions using scalars

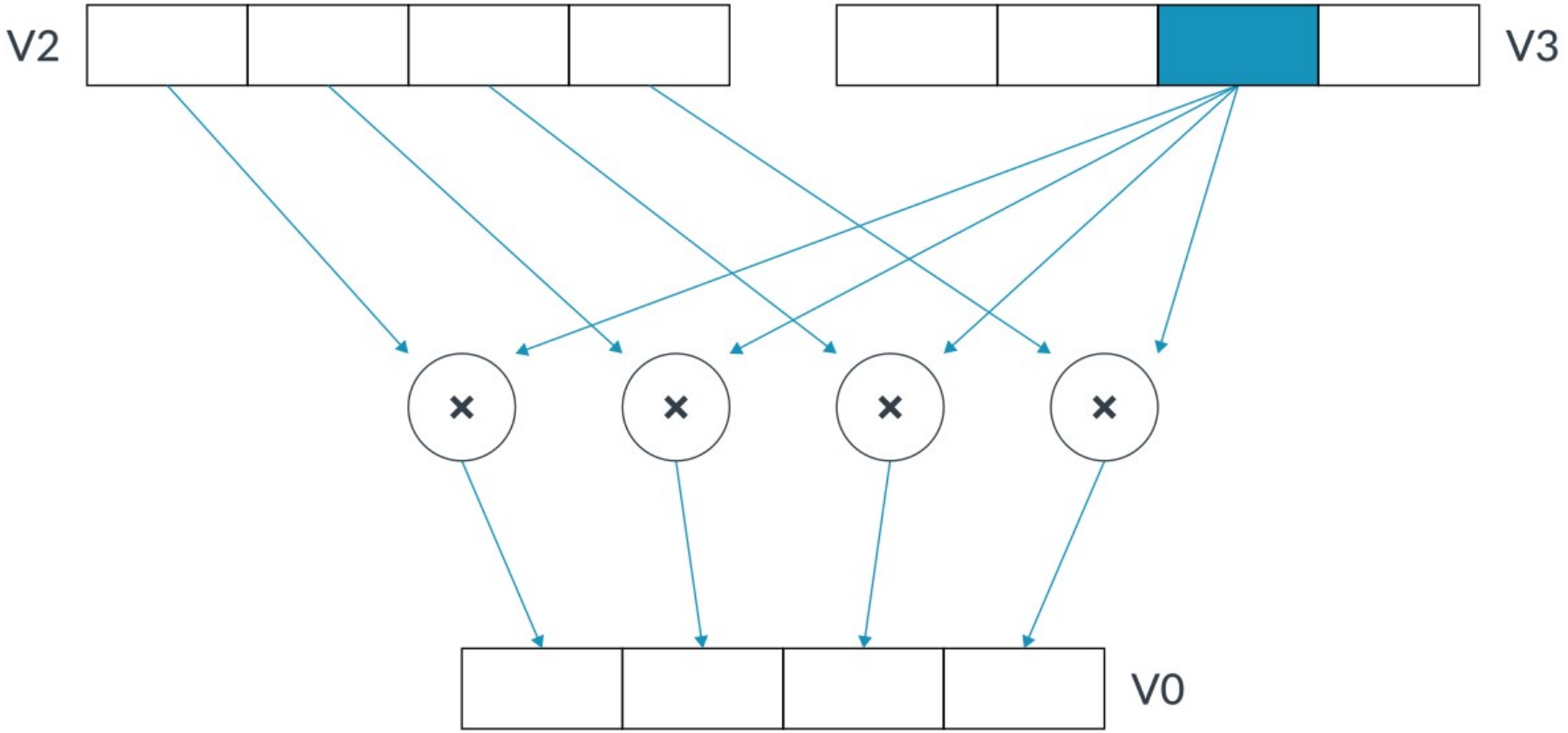

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

AArch64 включва SVE (Scalable Vector Extension) – допълнителни инструкции с вектори с **променлива дължина**. Дължината варира в обхват:

128 – 2048 бита

и е кратна на 128 бита.

Регистрите, за такива вектори се отбелязват в инструкциите със **Z0 - Z31**.

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

Инструкции за FP (Floating Point) или за векторна SIMD (Single Instruction Multiple Data) обработка на числа с плаваща запетая могат да генерират следните прекъсвания (наричани в документацията на ARM – изключения, exceptions):

*Input Denormal (IDE)
*Inexact (IXE)
*Underflow (UFE)
*Overflow (OFE)
*Divide by Zero (DZE)
*Invalid Operation (IOE)

Разрешават се от регистър FPCR и имената на битовете са показани в скобите по-горе.

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

***Input Denormal (IDE) –** експонентата е нула, мантисата е ненулева стойност, получават се много малки числа, близки до нула. *(За разлика от Underflow, вж сл. слайд, тези числа все още могат да бъдат представени с floating point / double тип променлива, но работата с тях отнема повече тактове на FPU модула).*

***Inexact (IXE) –** резултатът от изчислението се различава от истинската стойност, поради ограничение в разредността на FPU модула (напр. 1/3 = 0.33333(3)).

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

***Underflow (UFE) –** резултатът от изчислението е число близко до нула, което е по-малко от най-малката стойност, която може да бъде представена с избраната разредност на числото с плаваща запетая. (малко число / голямо число).

***Overflow (OFE)** - резултатът от изчислението е много голямо число, което е по-голямо от най-голямата стойност, която може да бъде представена с избраната разредност на числото с плаваща запетая. (голямо число * голямо число).

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

***Divide by Zero (DZE)** – генерира се от инструкция, която се опита да извърши делене на крайно ненулево число с нула.

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

***Invalid Operation (IOE)** – генерира се от инструкция, която се опита да извърши една от следните операции:

→ поне един операнд е NaN (Not a Number)

→ изваждане на числа със стойност “безкрайност” (infinite)

→ делене на нула с безкрайност

→ делене на нула с нула

→ делене на безкрайност с безкрайност

→ коренквадратен на число с отрицателна стойност

Програмен модел ARM Cortex-A

<u>За AArch64</u>

* 31 64-битови регистъра с общо предназначение. Отбелязват се с **X0 – X30.**

X30 – link register – за съхранение на адрес на връщане от подпрограма.

* Xx регистрите може да бъдат третирани като 31 32-битови регистъра. Отбелязват се с **W0 – W30**.

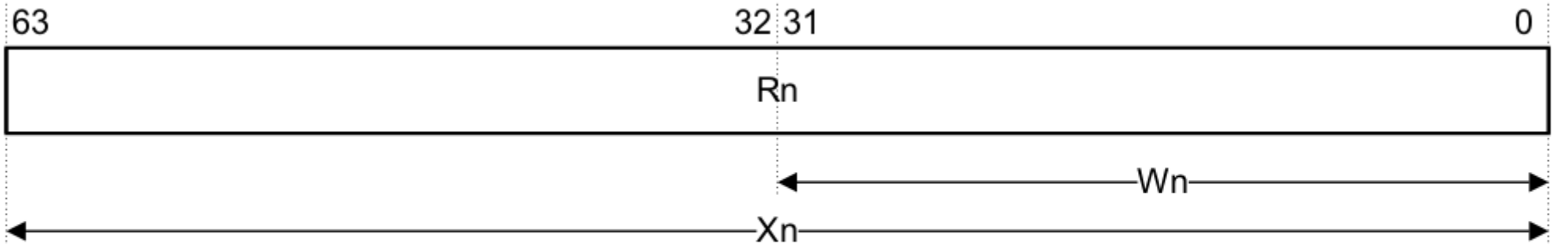

Figure B1-1 General-purpose register naming

Програмен модел ARM Cortex-A

За AArch64

* Инструкциите имат адрес за регистър X31, който се води нулев регистър (ZR, zero register) и реално не съществува.

* Този адрес съдържа само една стойност – това е 0. Не може да бъде записван. Може да бъде четен.

* Използва се за занулляване (и други операции с нула) на други регистри, като ползата от него е, че не се изисква изтегляне (fetch) на константа от паметта.

Програмен модел ARM Cortex-A

За AArch64

4. 64-битов програмен брояч PC – **не може** да бъде директно записван от инструкции. Може да бъде променян само:

* от branch инструкции
* при влизане в прекъсване
* при излизане от прекъсване

Опит за неподравнен достъп до инструкция ще генерира PC alignment fault прекъсване

5. 64-битов стеков указател SP (младшите 32-бита са достъпни с името WSP)

Програмен модел ARM Cortex-A

6. 64-битов link регистър за съхранение на адрес на връщане при излизане от прекъсване (Exception Link Register)
7. 32 128-битови регистъра за векторни SIMD и скаларни FPU инструкции с общо наименование **V0-V31**. При SIMD могат да бъдат разделени на:

*Z0 – Z31 (128-2048-bit vector)
*V0-V31 (128-bit vector)
*Q0 – Q31 (128-bit)
*D0 – D31 (64-bit)
*S0 – S31 (32-bit)
*H0 – H31 (16-bit)
*B0 – B31 (8-bit)

Програмен модел ARM Cortex-A

AArch32

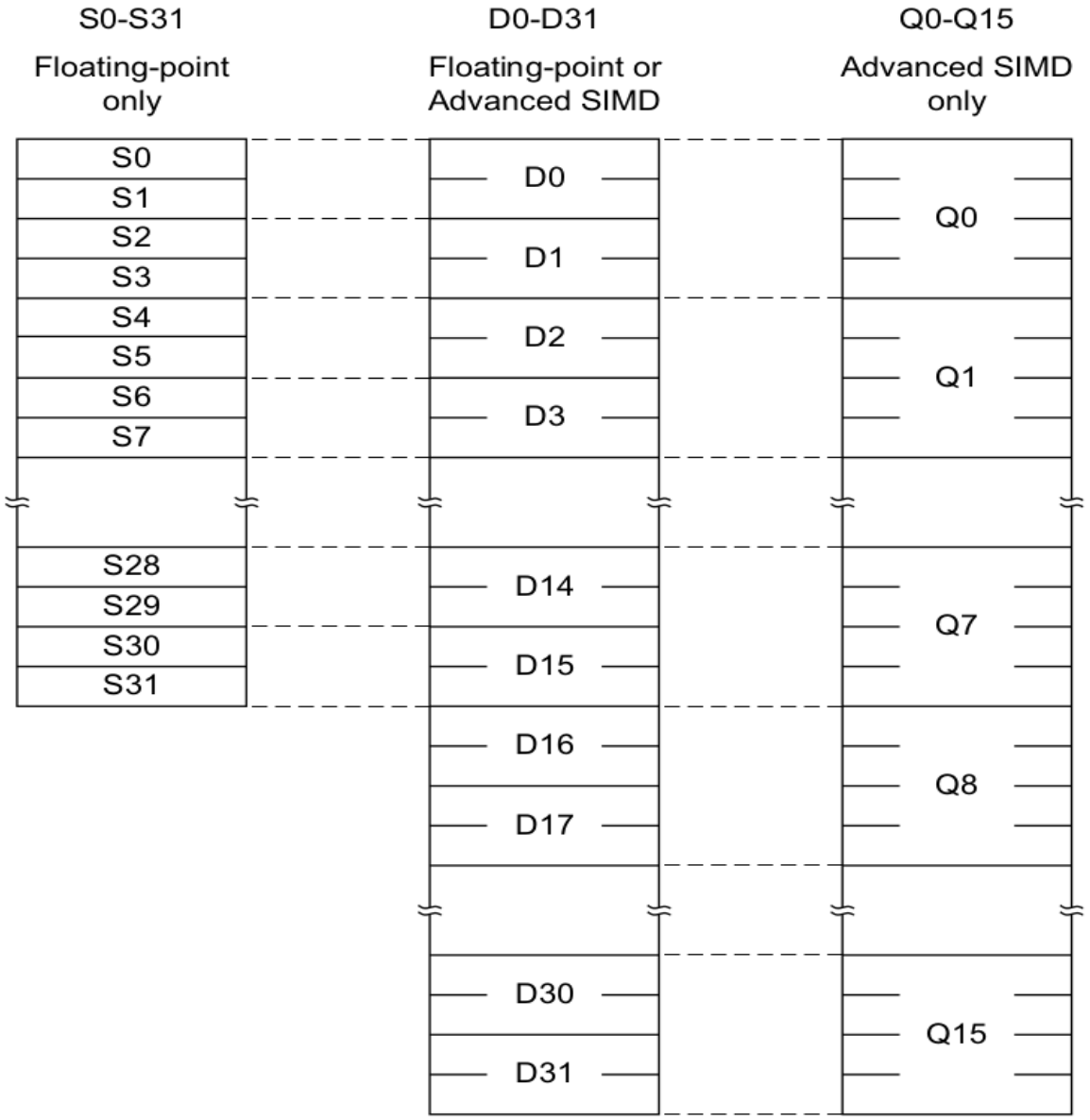

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

AArch64

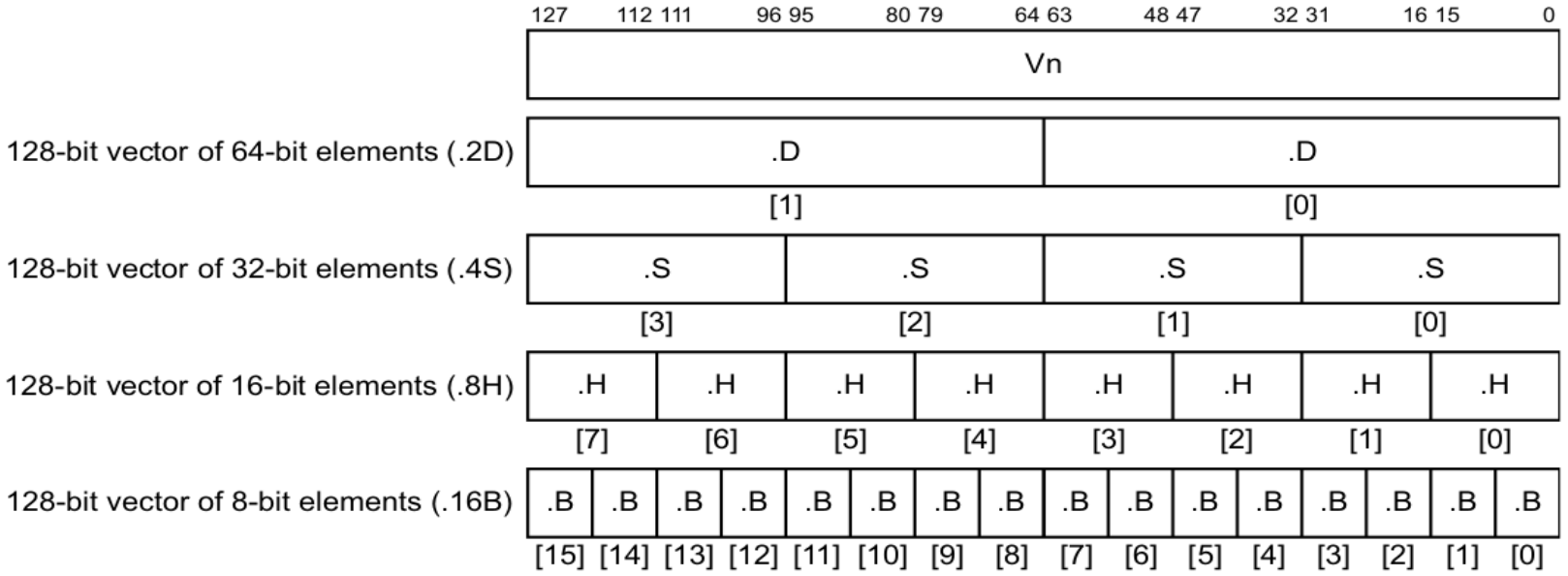

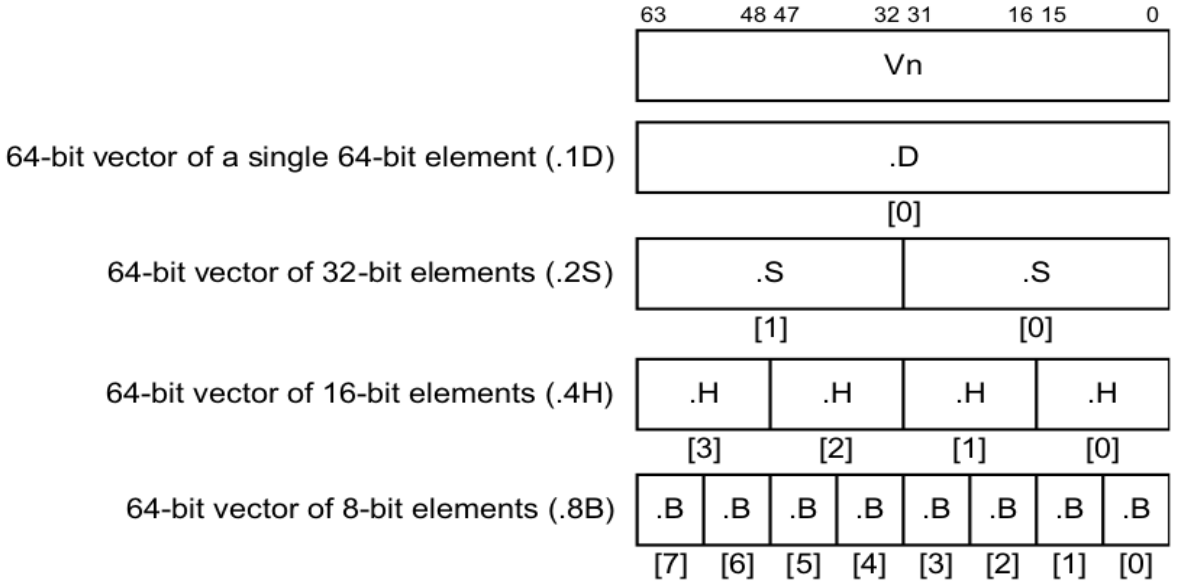

Въведение в микропроцесорите ARM Cortex-A

AArch64
(SVE инструкции)

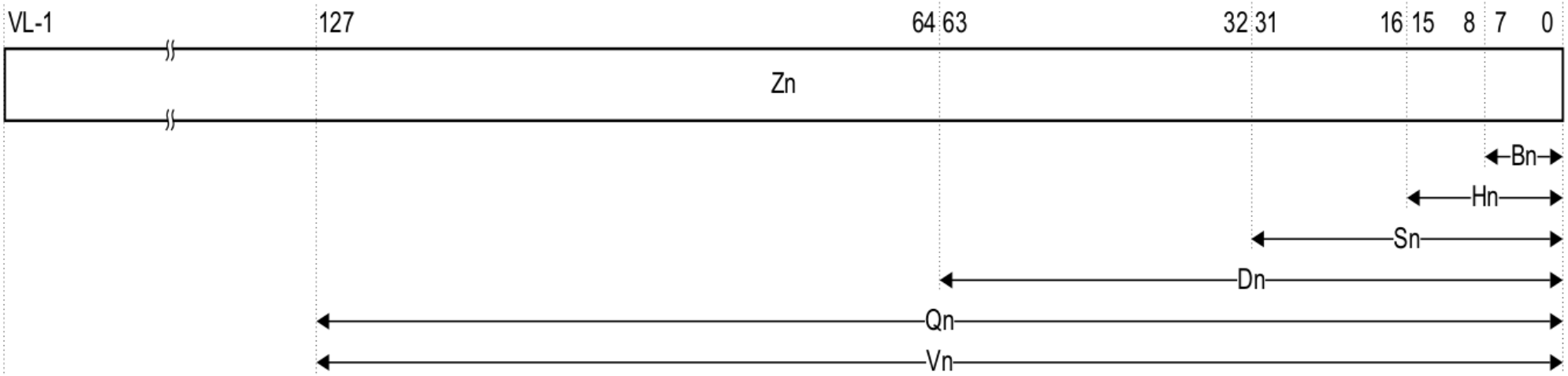

Програмен модел ARM Cortex-A

8. FPCR (Floating Point Control Register) – контролен регистър на FPU модула.

9. FPSR (Floating Point Status Register) – регистър със статус битове на FPU модула.

Програмен модел ARM Cortex-A

За AArch32

1.13 32-битови регистъра с общо предназначение, отбелязвани с **R0 – R12**

2. 32-битов програмен брояч

3. 32-битов стеков указател

4. 32-битов link регистър за съхранение на адреса на връщане от подпрограма или от прекъсване.

5. 32-битов link регистър за връщане от Hyp mode*

6. 32 64-битови регистъра за векторни SIMD инструкции и скаларни FPU инструкции

*виж виртуализация

Програмен модел ARM Cortex-A

ARM Cortex-A позволяват да се преминава от AArch64 към AArch32, което се нарича *interprocessing*.

Интероперацията може да стане само при излизане от прекъсване.

Програмен модел на ARM Cortex-A периферия

Ядрата на всички Cortex-A имат периферни модули, които се считат за част от микропроцесора:

* модул за системен контрол (SCB)
* контролер на прекъсванията (GIC)
* системен таймер (SysTick)
* модул за статистика (PMU - Performance Monitor Unit)
* модул за векторни изчисления (NEON)
* модул за дебъг и трасиране (CoreSight)
* модул за кеш-кохерентност между няколко ядра (SCU Snoop Control Unit)
* L1 + L2 кеш памет
* интерфейс за четене на кеша от външно устройство, напр. DMA (ACP – Accelerator Coherency Port)

Програмен модел на ARM Cortex-A периферия

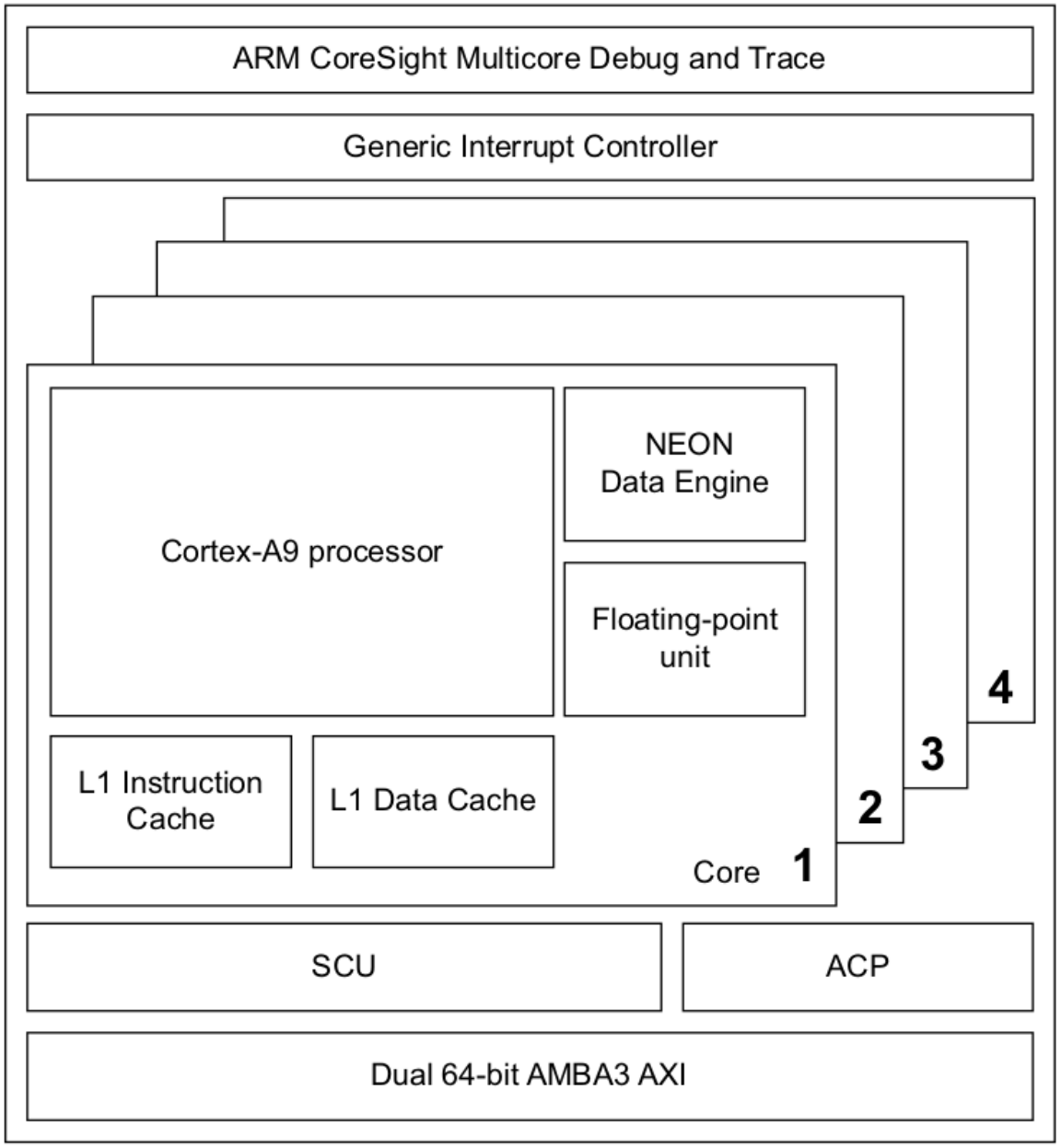

Виртуализация

Достъпът до паметта при ARM Cortex-A се характеризира с:

* при достъпване на **неподравнен** (unaligned) адрес се генерира изключение/exception (=прекъсване от самия процесор, а не от периферия);
* приложните програми **нямат достъп** до определени адреси от паметта;
* има **транслиране** на виртуалните адреси (VA) към физически адреси (PA); физическите адреси се наричат още абсолютни адреси
* може да се преобразува между **big endian и little endian** представяне на данните;
* може да се **контролира последователността** на достъпите до паметта;

Виртуализация

* може да има **кеш** памет;
*може да се синхронизира достъпа на няколко главни устройства до **споделена памет**;
*има **бариерни инструкции**, които преустановяват спекулативния достъп до паметта;

Виртуализация

AArch64 и AArch32:
* 64-битово адресиране на виртуални адреси;

* може да има до **2 отделни виртуални адресни полета**, всяко от което си има независими контролни модули;

* виртуалните адреси се транслират във физически на блокове и страници навсякъде във физическото адресно поле [2].

Виртуализация

* Ако дадено приложение изисква използването на:
→ две или повече операционни системи (например Linux и Windows)
→ два или повече софтуера с различни изисквания за изпълнение в реално време (например Linux и bare-metal firmware)
→ разделяне на софтуера на доверен/непроверен (за приложения изискващи сигурност)

Може да се използва един процесор, ако той поддържа **виртуализация**.

Виртуализация

*За целта софтуер, наречен Hypervisor осигурява две (или повече) виртуални адресни полета, в които се изпълнява кода на различните софтуери. Hypervisor се среща още като Virtual Machine Monitor

*Достъпът до хардуера минава изцяло през Hypervisor-а.

*Hypervisor-а изисква хардуер с разширени възможности, за да направи виртуализацията (разделянето) възможна.

Виртуализация

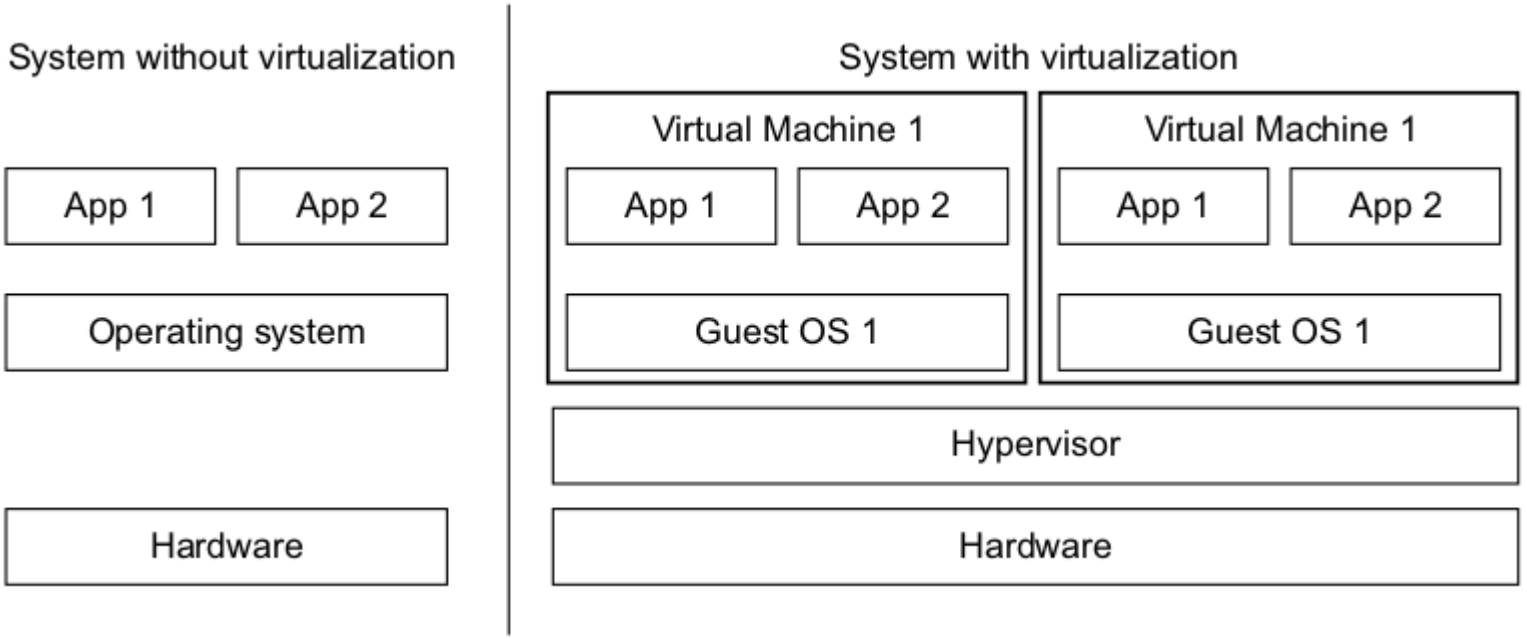

Виртуализация

*В процесорите от профила ARM Cortex-A освен съществуващите в Cortex-M и -R режими “привилигирован” и “непривилигирован”, се добавя и още един **режим “хипервайзор”**.

*В MMU транслациите на адреси се добавя още едно ниво на транслиране:

VA → PA (MMU на CPU без виртуализация)
VA → IPA → PA (MMU на CPU с виртуализация)

където IPA означава Intermediate Physical Address.

Виртуализация

*Hypervisor-a се грижи за разпределението на прекъсванията от хардуера към съответната виртуална машина.

*Инструкцията HVC (Hypervisor Call) се използва от софтуера във виртуалната машина, за да извиква функции на hypervisor-a.

Структурна схема на Cortex-A микропроцесор

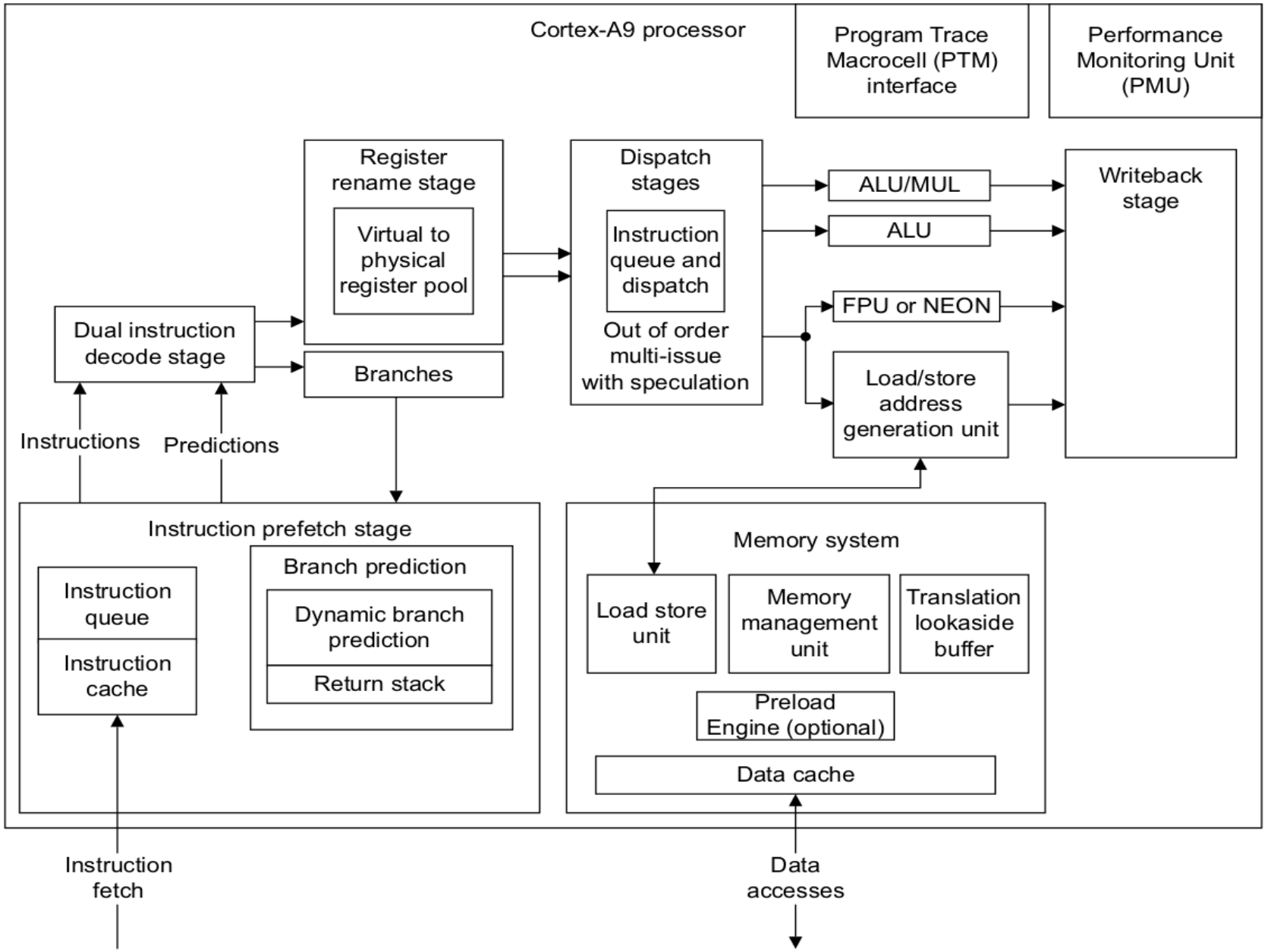

Структурна схема на Cortex-A микропроцесор

Модулите на ковейера са:
*извличане (prefetch)
*декодиране (decode)
*преименуване (register rename)
*диспечериране (dispatch)
*изпълнение (execute – ALU, MUL, FPU, LoadStore)
*обратен запис (write back)
*запис в паметта (memory access)

Структурна схема на Cortex-A микропроцесор

Някои модули могат да бъдат конфигурирани/включвани/изключвани в IP библиотеката на процесора:

* размер на I-кеш: 16-, 32-, 64-килобайтов
* размер на D-кеш: 16-, 32-, 64-килобайтов
* TLB клетки: 64 / 128
* NEON (векторен FPU): да / не
* FPU (скаларен FPU): да / не
* Интерфейс за трасиране PTM (Program Trace Macrocell) : да / не

Структурна схема на Cortex-A микропроцесор

*Jazelle инструкции (ускорение за Java приложения): всички / ограничени
* Възможност за power off: да / не
* BTAC (Branch Targer Address Cache): 512 / 1024 / 2048 / 4096
* GHB (Global History Buffer): 1024 / 2048 / 4096 / 8192 / 16384 дескриптора
* Parity check на (RAM, Cache, BTAC+GHB): да / не
* Брой процесори в системата: 1 / 2 / 3 / 4
*други

Структурна схема на Cortex-A микропроцесор

*В μPU **няма асинхронна логика**.

*Тактовия вход на микропроцесора (μPU) е само един - CLK.

*Тактът на AXI магистралата (AMBA 3 AXI), ACLK, може да бъде **равен** на CLK или **кратен** на него.

*Ако ACLK е кратен, трябва да се използва сигналът ACLKEN0.

Пример[3]: на следващият слайд е показан ACLK = CLK / 3.

Структурна схема на Cortex-A микропроцесор

Figure 2-3 shows a timing example with **ACKLENM0** used with a 3:1 clock ratio between **CLK** and **ACLK** in a Cortex-A9 uniprocessor.

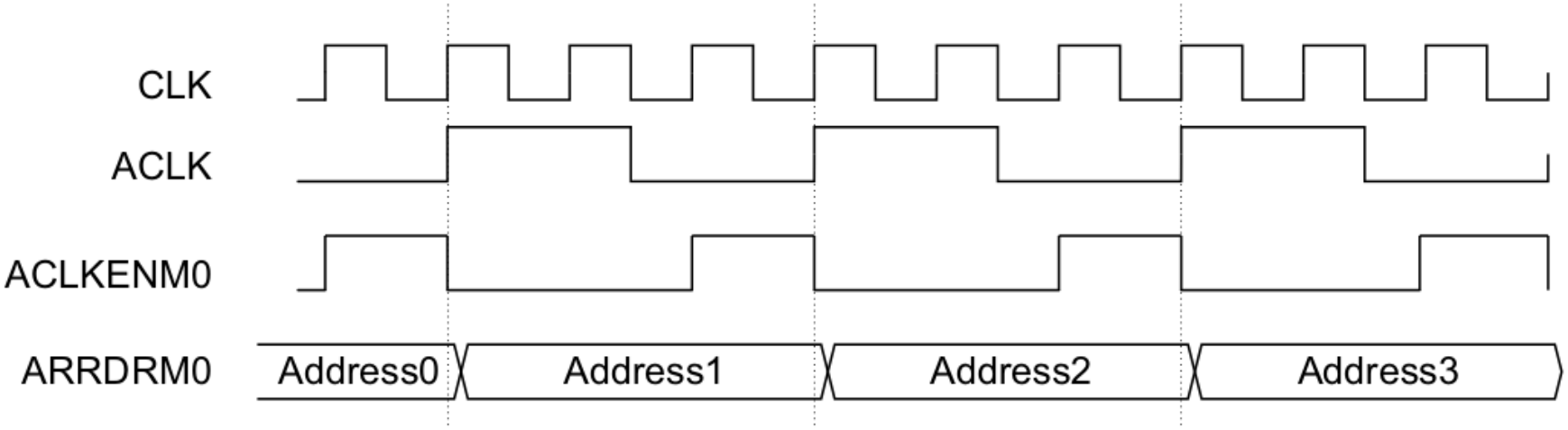

Figure 2-3 ACLKENM0 used with a 3:1 clock ratio

The master port, Master0, changes the AXI outputs only on the **CLK** rising edge when **ACLKENM0** is HIGH.

Структурна схема на Cortex-A микропроцесор

В μPU има 3 региона с отделни захранвания (които могат да бъдат вкл./изкл.):

* Cortex-A9 процесорна логика

* Cortex-A9 логика за векторна обработка на данни

* Cortex-A9 RAM памет

Структурна схема на Cortex-A микропроцесор

Ако се налага да има **изчисления с дроби** и ако те **не използват** масиви (вектори), може да се използва обикновеното FPU, а NEON да се изключи с цел **пестене на енергия.**

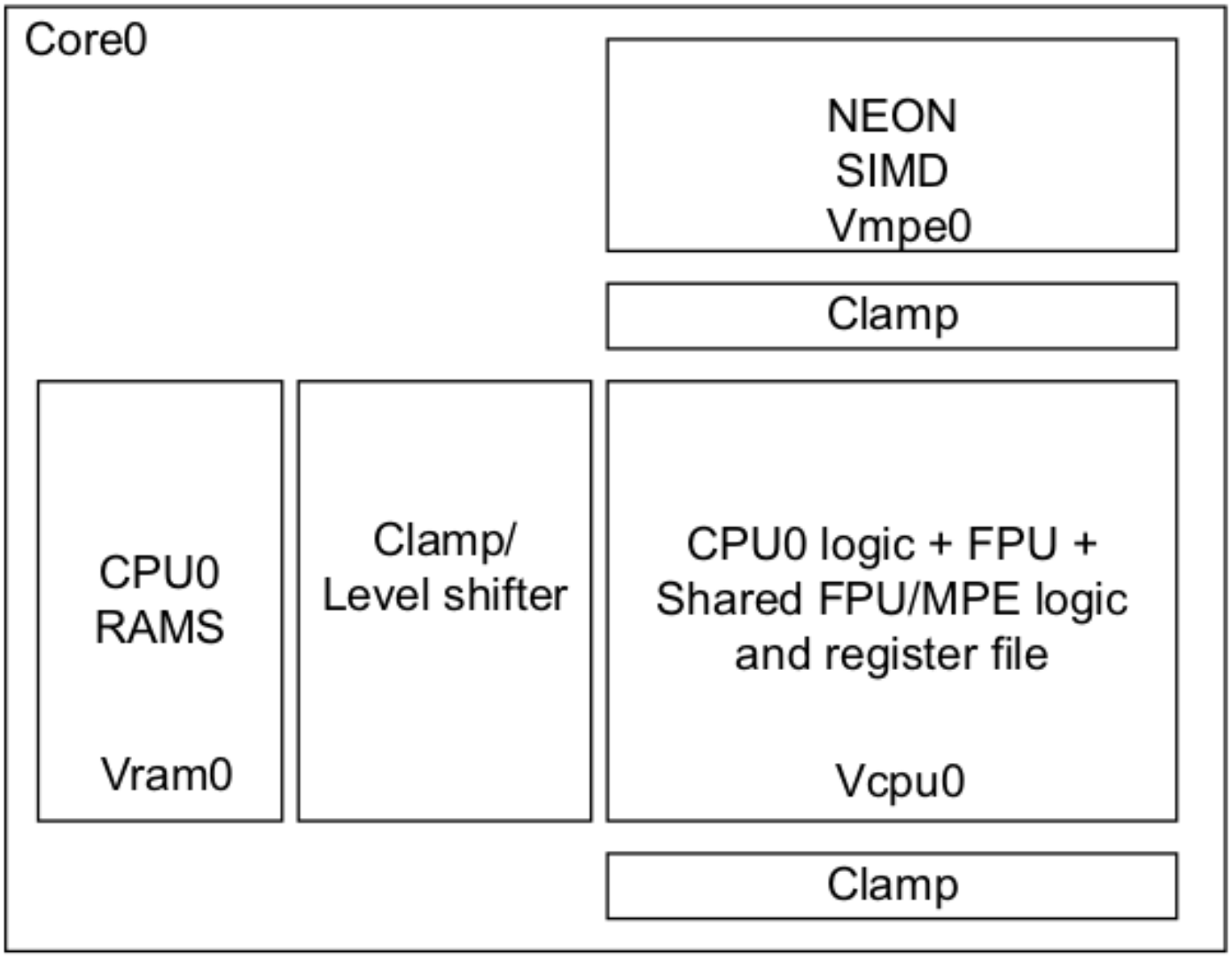

Литература

[1] Arm Architecture Reference Manual for A-profile Architecture, ARM DDI 0487J.a (ID042523), 2023.
[2] ARM Cortex-A Series Programmer’s Guide, Version 4.0, ARM DEN0013D (ID012214), 2013.
[3] Cortex-A9 Technical Reference Manual, r3p0, ARM DDI 0388G (ID072711), 2011.
[4] Learn the architecture – Introducing Neon, Issue 02, 102474_0100_02_en, Arm Limited, 2020.

Външни връзки

[a] https://www.doc.ic.ac.uk/~eedwards/compsys/float/nan.html
[b] https://www.gnu.org/software/libc/manual/html_node/Infinity-and-NaN.html